

Descoperire prin ecoturism
și prin turism rural în
Comuna Cetariu

Iulian DINCĂ

Grigore Vasile HERMAN

Gyula SZTANKOVICS

EDITURA UNIVERSITĂȚII

DIN
ORADEA

5.1.1. Resursele turistice naturale

5.1.1.1. Substrat și forme de relief. Fond și expresie a construcției actului ecoturistic și a celui de turism rural

Contactul ecoturistului sau al celui interesat de turism rural cu un loc dorit se face prin intermediul a ceea ce se vede pentru prima dată, ce se manifestă copleșitor prin formă și volum, și cu care se socializează cel mai bine. Este vorba de relief și acesta dictează măsura și intensitatea cu care iubitorul de natură își arată atracția față de natură. Relieful potențează vizual și emoțional turistul prin desfășurarea materiei pe verticală și orizontală, materie care se leagă de tipul substratului. Altfel spus, tipul de rocă este responsabil de cât de impresionat sau de cât de indiferent va fi turistul angajat în descoperirea naturii prin relief. Tendința este de a vorbi de un interes și flux ridicate acolo unde relieful este impresionant, tensionant în sens benefic pentru privire și suflet, acolo unde verticala trimite creasta, coama, vârful, cât mai sus. Așa este cazul muntelui, muntelui înalt, muntelui care dispune de etaj alpin, acolo unde muntele "vorbește" turistului prin limbajul detaliului morfologic și unde se întrepătrund și alte componente ale fondului natural. Logic ar fi să vorbim și să acceptăm un slab interes atât din partea turistului "de meserie" cât și din partea simplului declarant, ca fiind iubitor de munte, când vine vorba de orice formă de relief, alta decât cea muntoasă.

Urmând logica raționamentului de mai înainte, pentru Comuna Cetariu ne-am putea aștepta la un slab interes din punct de vedere turistic sau în cel mai "fericit" caz, în care unii turiști ar putea ajunge aici, părăsirea rapidă a locurilor, adică reflux de turiști. Din fericire nu se întâmplă așa, în sensul că cei care calcă aceste meleaguri nu numai că nu pleacă repede și agasați de o posibilă monotonie geomorfologică, ci se manifestă în direcția unui atașament de care sunt responsabile nu numai o bogăție culturală a locurilor, nu un eventual exercițiu de autoconvingere, ci alegerea este dictată de forța cu care relieful dominant deluros local convinge și subjugă privitorul.

Se pare că aici sau în alte locuri din ținutul deluros al Bihorului locuit alături de români și de etnici maghiari, s-a produs un fenomen legat de relieful dominant cu reverberații în plan etimologic și lingvistic. Inclusiv din denumirea maghiară a satului și comunei, respectiv Hegyközcsatár, răzbat afinități și dorințe greu de împlinit pentru niște locuitori din rural care ajungeau mai greu la munte sau nu ajungeau niciodată, dar păstrau în mintea lor viu creionat un ansamblu viguros, energetic, maiestuos, captivant, așa cum a fost și este muntele. *Hegy* înseamnă în limba maghiară *munte*, dar în gândirea localnicilor mai înseamnă și *deal cu poame*. Deci, există o rezervă de aspirație din partea localnicilor maghiari spre tratarea proprie a caracterului superior și absolut din punct de vedere geomorfologic, însă în

același timp, apare semnalată și trăsătura ponderării aspirației spre înalt, spre ceva greu accesibil lor, și recunoașterea unei realități ce poartă măsura atașamentului față de resursa agricolă ce o poartă forma de relief reală.

Forma majoră de relief în spațiul corespondent Comunei Cetariu este *dealul*. Dealurile aparțin de unitatea mare a Dealurilor Oradei și modul în care acestea se înfățișează în natură și în față oricărui turist se datorează tipului petrografic, respectiv sedimentarului clădit sub formă de stive de roci moi erodate și șlefuite de factorii modelatori meteo-hidrologici. Turistul va reține faptul că dealurile din fața sau din jurul lui au o doză de spectaculozitate în ciuda altitudinilor lor relativ modeste care se situează între 200-300 m. Cele mai mari altitudini care corespund unor vârfuri deluroase se situează la cote de 280-290 m (maximul altitudinal este de 289,6 m în punctul La Grindă în NE comunei), iar cele mai coborâte ating 110-120 m (în nordul Satului Șișterea, pe Câmpia Mică și Câmpul de Sus).

Turistul și oricare oaspete al acestor meleaguri vor înțelege sau vor fi asistați pentru a se familiariza cu faptul că aceste dealuri sunt clădite din roci moi (fig. 17), destul de noi atunci când ne raportăm la timpul geologic, de vârstă terțiară, ușor de transformat prin eroziunea apei de ploaie, apelor curgătoare, prin participarea îngheț-dezghețului și prin procese ce sunt cunoscute drept fenomene de risc (mici tasări și prăbușiri, alunecări de teren etc.).

Privirea este captată de câteva forme de relief de detaliu. Între aceste forme de detaliu și tipul petrografic (tipul de rocă) este o legătură de clară influență. Cele mai înalte și mai proeminente sunt *interfluviile* care apar rotunjite. Aceste interfluvii (fig. 18, fig. 22) sunt marcate verbal și observațional de multitudinea de *culmi*, *creste* și *coame* care sunt alcătuite la bază din depozite de pietrișuri și nisipuri care se succed teritorial pe mai mult de $\frac{2}{3}$ din ansamblul deloros cetărean.

Rotunjirea interfluviilor este largă, chiar foarte largă pe alocuri (fig. 22, fig. 23) fără a se știrbi cu nimic din impresia generală favorabilă pe care o exercită relieful asupra ecoturistului sau turistului aflat în căutarea ruralului.

Fig. 17. Marnă nisipoasă în vestul Dealului Miriște ce aparține de Satul Șișturogiu

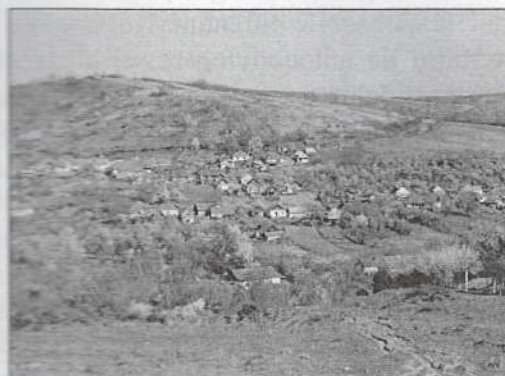

Fig. 18. Relief deluros și forme de eroziune în Dealului Miriște din sudul Satului Șișturogiu

Fig. 19. Versant deluros moderat spre puternic înclinat în Satul Tăutelec

Fig. 20. Pod interfluvial foarte larg ce aparține de Dealul Mușda

Fig. 21. Versant puternic înclinat urmat de versant de slabă înclinare în Satul Șișterea

Fig. 22. Interfluvii rotunjite și vale largă în apropiere de Cătunul Peștea

Fig. 23. Vale largă cu versanți asimetrici în apropierea Satului Tăutelec

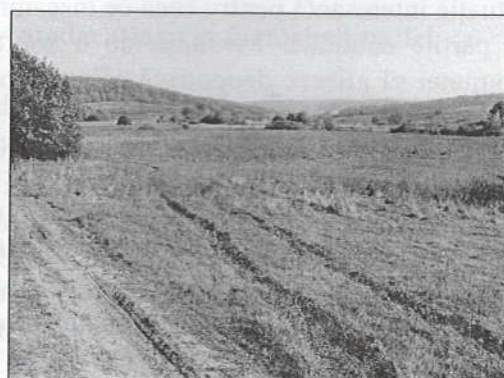

Fig. 24. Desfășurare de tip culoar a Văii Fertișagului în apropiere de Cătunul Fertișag

Aceste culmi incită, invită și sunt ușor de traversat, ele punând turistul în postura cuceritorului rin observare și dominare statică, acolo unde culmea îi rezervă

locul cel mai înalt, un *pisc*, un *vârf*, un *promontoriu* cu perspective grozave, adică într-un loc numit *belvedere* (fig. 18). Punctele de belvedere există pe dealurile mai puternic evidențiate altimetric și fizionimic din toate satele comunei, dar îndeosebi în dealurile de la extremitățile comunei (Cetariu și Șușturogiu).

În partea centrală a comunei, se articulează de la est la vest un ax morfologic cu caracter interfluvial, proeminent ca desfășurare, care deși găzduiește și platforme naturale de observație cu puncte de belvedere, rămâne dominat de alura unui *pod interfluvial* (fig. 20). Lățimea acestuia este destul de amplă, variind între 600-700 m (pe porțiuni mici chiar peste 700m) mai ales între satele Cetariu și Tăutelec și între Șișterea și Peștea, orizontalitatea sa fiind rar anihilată de prezența unor sectoare de lăsare sau de mici înșeuări. Fenomenele de eroziune în adâncine și la suprafață (areolară) apar singular sau cuplate, cu deosebire în cuprinsul Satului Șușturogiu (fig. 17 și fig. 18). În aceste locuri se verifică legătura strânsă dintre roca marnos-nisipoasă și felul în care se croiește forma de relief, dar și interesul turistului aflat în drumetrie și descoperire a tipului modelării geomorfologice. Poate cel mai mare interes îl suscită turistului angajarea rocii în forme sculptate, megalitice, precum în Șușturogiu (fig. 17), curiozitatea fiind satisfăcută de existența unor scobituri circulare sau alungite după cum a „dictat” apa de ploaie și rețeaua de diaclazare. Aceste diaclaze și planuri de separație stratigrafică afișând o înclinare de 14-16°, sunt legate genetic de ciclurile de sedimentare din trecutul geologic al locului, un depozit situat între două asemenea planuri însemnând un ciclu de sedimentare, depozit mai gros însemnând perioade lungi dominant ploioase, un depozit mai subțire creionând un ciclu meteo secetos.

Morfo-fiziografia de detaliu a reliefului comunei aduce în fața cunoscătorului, dar și a celui armat cu poftă serioasă de descoperire în teren, o situație interesantă pentru ceea ce înseamnă suprafețele de racord dintre interfluvii și părțile coborâte. *Versanții* au o conformație care face suprafața pământului comunei să afișeze deopotrivă calm și forță sau forță și calm după alegere. Cele două stări emoționale sunt catalogate ca emblemă geomorfologică de orice persoană care ia contact mai ales cu terenul din partea centrală a comunei, într-un exercițiu ce comportă o deplasare pe ax transversal N-S. Ce ar putea vedea cu această ocazie iubitorii de naturii exprimate prin relief? Că în profil transversal versanții se înfățișează cu dublă înclinare spre nord și cu o singură înclinare spre sud. Dincolo de podul interfluvial sunt nevoiți, atât spre nord (fig. 21) cât și spre sud, să aleagă rute inserate pe versanți puternic înclinați. Spre nord drumul este plasat în primă fază pe versanți abrupti la peste 40° (fig. 19) până dincolo de drumul asfaltat (mai ales în cazul Satului Șișterea), abrupt ocupat de o parte din vatra satului, după care urmează o relaxare tranșantă a declivității (înclinării), până la a se transforma într-un veritabil *glacis de eroziune*. Acesta are o cădere atât de slabă încât poate fi ușor confundat cu o câmpie datorită valorilor declivității de sub 13-15° și chiar mai puțin (fig. 21). Situația înclinării diferențiate

se explică prin considerente de ordin petrografic, în sensul că doar treimea nordică a comunei rămâne tributară complexului litologic format din nisipuri și pietrișuri cu intercalații de argile, depozite slab coezive, altfel ușor de modelat încă de la începutul epocii terțiare.

Pe locurile unde în substrat s-au instalat pietrișuri cu granulometrie mică integrate cu nisipuri s-au conturat forme de relief acumulativ, văile și văiugile prezentând succesiuni de șesuri aluviale sau porțiuni de îngustare. Văile sunt mai înguste în partea estică a comunei, de unde se orientează digitat spre

vest sau execută schimbări de curs de 80-90° spre nord, unde și capătă altă alură morfo-fiziografică, instalându-se lunci, terase și umeri de terase largi până la estompare în masa terenurilor din jur. În partea sudică valea capătă rapid aspect de largire de tip culoar (fig. 24), cu luncă largă și 3-4 terase. În jumătatea răsăriteană a comunei văile capătă energie mare de relief, eroziunea manifestându-se spre adâncire (mai ales în cazul Văii Cetății – fig. 23), dar și spre configurarea unor versanți asimetrici pe dreapta. Ultimele situații morfologice care operează asupra turistului prin revelație și atracție, se datorează firescului proces de adaptarea la rocă a formei de relief.

Ce au de văzut turiștii la relieful local: forme complexe de relief (dealuri și culoare de vale); forme de relief de detaliu (culmi, creste rotunjite, vârfuri, poduri interfluviale, puncte de belvedere, versanți abrupti, versanți domoli, văiugi, lunci, terase, umeri de terase, eroziune areolară, megaliti în mame); Beneficii pentru turiști: poftă de descoperire, curiozitate, familiarizare cu natura, incitare, cucerire, interes, tensiune/calm psihic, atașament față de locuri; Posibile amenințări și restricții: alunecare pe suprafețe umede înierbate; a nu se călca pe marginea către abrupturi; a se evita văile și văiugile slab înclinate cu înămolire; a se plasa corturi doar în locuri ușor înclinate; Cui se adresează relieful local: cu predilecție ecoturistilor, dar și turiștilor din pensiuni sau gospodării apte pentru drumeții sau excursii scurte.

5.1.1.2. Mediul atmosferic local – moderație prin factori climatici

Comuna Cetariu este marcată de un climat temperat continental cu moderația impusă de o ușoară influență oceanică. Condițiile sale climatice specifice unui topoclimat deluros nu pot fi detaliate datorită lipsei datelor provenite de la o stație meteorologică din orizontul local. Însă, condițiile climatice sunt suficient de apropiate de cele ale Oradei, astfel încât se poate uza de datele climatice de la Stația Meteo Oradea, date prelucrate și publicate (A. F. Dumiter, 2007), cu o ușoară retrogradare a datelor meteorologice concrete, consecință a influenței unui mediu ceva mai ponderat climatic conferit de treapta deluroasă, cu valori elementare și medii ceva mai coborâte decât ale Oradei.

A statua o activitate turistică într-un ținut precum Cetariu sau de altundeva, activitate ce presupune o angajare fizică și emoțională la limite obișnuite (pentru turismul rural) sau ceva mai puternică, mai energică (pentru formula ecoturistică), înseamnă să se țină seama sau să se cunoască lucruri despre partea meteo sau

despre felul în care evoluează clima pentru un timp restrâns. În orice ipostază s-ar afla ecoturistul sau străinul interesat de turism rural în Cetariu, pentru un timp nu prea îndelungat (de la una până la mai multe zile) ei se vor raporta la mediul local prin facilitatea creată de condițiile climatice ale locului. A face și o simplă deplasare de câteva sute de metri implică o bună dispoziție fizică, dar mai ales sufletească, care se bazează inclusiv pe starea vremii de la fața locului. Odată ajuns pe meleagurile cetărene trebuie să răspunzi onest: ce te interesează, ce îți reține atenția vizavi de starea vremii?

Oricine sau cei mai mulți sunt interesați de vreme bună. Această vreme bună care crează antren, bună dispoziție și deschidere spre ieșirea în curtea gospodarului, pe ulița satului sau în natura ceva mai depărtată, este legată de mersul a doi parametri climatici indubitabili: nivelul *acoperirii cu nori* și genul dominant al *radiației solare*. Cerul senin sau înnorat amplifică sau complică tentația turistului de a rămâne în casa gospodarului (turism rural), de a ieși doar la o mică plimbare (turism rural și ecoturism) sau la o drumeție ceva mai departe de cort sau de gospodărie (ecoturism). Oaspeții care au călcat meleagurile cetărene, cei care își propun să exploreze natura locală sau eventuale agenții de turism, își pot regla, își pot dimensiona programul și oferta turistică în/din Comuna Cetariu în funcție de media multianuală a *acoperirii cerului cu nori*, medie ce are o valoare de 5,8 - 6,0/10. Cele mai apte pentru turismul local sunt lunile de vară când optimismul și deschiderea spre lucruri și experiențe noi sunt maxime. Vara, turistul are cele mai mari șanse de cer curat sau cu puțini nori, aspectul vremii fiind completat de dominarea *radiației directe*, adică lumină multă și capacitate maximă de a viziona componentele naturale sau diferitele evenimente culturale de-ale locului. În august media nivelului *acoperirii cerului cu nori* este de 4 - 4,1/10, iar în iunie valoarea medie a *radiației globale* se situează în jur de 5600 Wh/m². Iarna, cerul este mult mai *acoperit*, acum instalându-se fenomene cu un anumit farmec rural și emoțional (ceață, chiciură, ninsori, îngheț, dezgheț – fig. 25), iar experiențele în afara *protecției oferite de focul din cameră* sunt mult limitate. Decembrie este luna în care media *acoperirii cerului cu nori* se află la valori de 7,2 - 7,4/10, genul de *nori cu cea mai mare frecvență* în orizontul local fiind altocumulus, cu aproape 30% din totalul cazurilor, iar norii cirocumulus sunt cel mai puțin frecvenți, cu doar 0,2% din situații. Efectul mai liniștitor sau o ambianță care îmbie la odihnă sau *dimpotrivă* care deschide câmp unei ușoare neliniști, se produc iarna și pe fondul *ecranării cerului*, astfel încât *radiația globală* înscrie un minim în ianuarie (ușor peste 640 Wh/m²).

O bună impresie, o plăcută stare, o ambianță care te duce cu gândul la hoinăreală, la șederea leneșă pe o sofa sau refuzul de a părăsi gospodăria sau cortul, le crează în aceste locuri *temperatura*. Vara, în luna iulie, turistul ce practică ecoturismul sau cel legat de pensiunea turistică se vor putea întâlni cu temperaturi care pot ajunge și chiar depăși pe alocuri 30°C. Însă, aceste cazuri rare, izolate, sunt ponderate de o evoluție a temperaturilor care ca medie

multianuală a lunii iulie, ca cea mai caldă lună, abia depășește 20°C. Nici luna ianuarie, ca lună de iarnă, când frigul sau gerul pot fi prezente uneori, nu poate fi catalogată ca lună cu temperaturi exagerate de pe scala negativă. Media multianuală pentru ianuarie abia se situează la valori de -1,8°-1,9°C, altfel rezonabile pentru oricine, chiar dorite de turiștii iubitori de sezon hivernal. În genere, moderația climatică din Cetariu se sprijină pe aspecte ce vorbesc despre o temperatură medie multianuală de 10,1 - 10,2°C, numărul zilelor și nopților tropicale fiind redus (aproximativ 25 cazuri/an, respectiv 1,5 cazuri/an).

Un alt moment care definește o stare de bine din punctul de vedere al angajamentului turistic al celor ce vin comună este generat de nivelul umezelii relative. Media multianuală a *umezelii relative* se plasează în jurul valorii de 78%, cea mai mare valoare medie lunară aparținând lunii decembrie (cam 89 - 90%), iar cea mai mică valoare medie lunară fiind socotită în contul lunii iulie, când valoarea se situează în jurul a 70%. Aceasta înseamnă că, cu puține excepții, pentru puține momente din timpul anului umezeala din spațiul comunei nu constituie un motiv serios pentru turiști în a o socoti ca potrivnică pentru un bun sejur sau pentru a nu avea cele mai potrivite condiții pentru partea activă a turismului. Aceasta cu atât mai mult cu cât frecvența mare a zilelor cu umiditate relativă $\geq 80\%$ și numărul redus de zile cu umiditate scăzută (sub 30%), sunt dovezi clare ale "ofertei" generoase referitoare la o ambianță dacă nu foarte plăcută în cazul turiștilor foarte pretențioși, sigur agreeată de cei mai mulți dintre potențialii turiști. Se înregistrează în medie doar 91 zile/an cu umiditate ridicată, cu un număr maxim de astfel de zile în decembrie (aproximativ 20 zile) și un minim în iulie și august (cam 2 până la 3 zile în medie). Numărul zilelor cu umiditatea relativă $\leq 30\%$ este în medie de 10 zile/an.

Dacă pentru a avea parte de environmente sănătoase și echilibrate, de peisaje atrăgătoare și de resurse alimentare îndestulătoare atât pentru localnici cât și pentru oaspeții turiști, este necesară și ceva umezeală provenită de la *precipitații*, atunci precipitațiile trebuie considerate absolut și obligatoriu necesare. Având parte de ploi suficiente înseamnă ca totul din jur o să fie verde sau colorat în tonuri vii. Având parte de secetă înseamnă ca totul să se îmbrace în culori terne. Viul mai prelungit și ternul cât se poate de limitat din Cetariu sunt date de măsura cantității medii anuale de precipitații care este în jurul a 610 mm/an. Cantitatea cea mai mare de precipitații cade în luna iunie, când aceste locuri sunt udate de ploi ce însumează cantități de 84 - 85 l/mp, mai mult decât suficiente pentru dezvoltarea vegetației cultivate și pentru cea sălbatică. La polul opus se plasează luna februarie, în timpul căreia se recepționează cantitățile cele mai mici de precipitații (și acelea de obicei solide), respectiv în jur de 30 l/mp. Pentru iubitorii albului hivernal și pentru cei pentru care mișcarea și sporturile de iarnă sunt activități iubite, Cetariul este spațiul geografic care afișează un număr mediu anual al zilelor cu strat de zăpadă de cel puțin 37 - 38 zile. Și pentru ca tabloul informației despre ce înseamnă iarna în Comuna Cetariu să fie complet,

trebuie spus că grosimea medie anuală a stratului de zăpadă a fost pentru o perioadă de referință de 40 de ani de 1,7 cm. Această valoare nu spune suficient despre ce înseamnă cu adevărat frumusețea iernii pe aceste meleaguri, când perioade scurte de 5 - 6 zile consecutive, uneori chiar mai mult, covorul de omăt este consistent și îndeamnă la bucurie aproape copilărească.

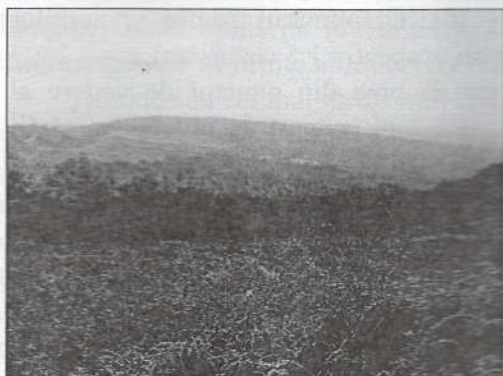

Fig. 25. Cămunul Peștea înveșmântat în pătura de chiciură și cerul cu nori ce lasă lumină difuză

Fig. 26. Partea din amunte a Lacului Valea Vișeilor și ambianța sa din timpul toamnei

Dintre parametrii climatici principali, *vântul* este cel care-și găsește cel mai bine expresie prin mișcare și efecte. De la o mișcare abia perceptibilă a vântului care reușește delicat să fluture o şuviță din părul unui turist, până la vântul care clatină serios ramuri și iarbă (fig. 26) se trec în revistă forme de manifestare a maselor de aer care traversează și marchează într-o oarecare măsură ritmul vieții naturii și gospodăriilor din Cetariu. Cea mai mare frecvență o înregistrează vântul din direcție sudică (18%), iar cea mai redusă frecvență o înregistrează vântul din direcție nord-estică (4,9%). Nici turiștii și activitățile lor curente nu sunt prea tare afectate chiar în condițiile vitezei maxime a vântului (cu excepția celor ce vin în comună pentru turism rural). Vântul cu viteza cea mai mare coincide cu direcția predominantă, adică sudică, media multianuală fiind în jur de 4 m/s, vânturile suferind o temporizare a acțiunii lor, consecință a traversării reliefului vălurit și a formațiunilor compacte de pădure. Viteza medie multianuală cea mai redusă a vântului se înregistrează din direcție estică, fiind puțin peste 2,6 m/s, consecință a influenței orografice, generată de formațiunile Dealurilor Oradiei. Frecvența calmului are cele mai mari valori iarna, prin efectul stabilității superioare impusă de aerul rece și cu presiune ridicată, iar cele mai reduse valori se înregistrează primăvara, când atmosfera are altă dinamică, mult mai activă. În funcție de cele două situații opuse se orientează turiștii, când își propun să activeze mai tare sau să se lase pradă "dominației" tihnei camerei sau companiei plăcute a gazdelor.

Alte situații, momente și evenimente, în care actori principali pot fi ecoturii și turiștii cu destinația pensiunilor rurale, pe o scenă generoasă precum cea a Comunei Cetariu, pot fi legate de alte fațete ale climatului local. Astfel, vremea de afară poate comanda un plus sau un minus de confort psihic atunci când se cunoaște numărul zilelor cu brumă sau când se produce ceață și cât de deasă este aceasta sau când și cât de puternice sunt intensitățile unor fenomene precum viscolul, vijeliile etc. Un turism local pe baze sănătoase din punct de vedere economic și ecologic se poate desfășura pe parcursul întregului an. Aceasta deoarece numărul mediu multianual al zilelor cu *brumă* este de 50 de zile, iar dintre fenomenele deosebite care se pot produce în anotimpul cald sau rece cele mai frecvente sunt *roua* (o medie pe mai mulți ani de 103 zile/an), *ceața* (care se poate produce pe tot parcursul anului, cu o medie a frecvenței de 37 de zile/an). Aceste fenomene susțin mai degrabă o atmosferă romantică, de mister calculat, prilej de regăsire interioară, de identificare cu momente ficționale venite pe filieră romanescă sau în buna tradiție orală familială (poveștile bunicilor) decât de efervescența unor trăiri pesimist-negativiste.

Fenomenele atmosferice deosebite precum *viscolul*, *depunerile de gheață* sau *chiciură*, *grindina*, *vijeliile* și *orajele*, chiar dacă se fac cunoscute prin intensități mari, modul lor de manifestare, frecvența foarte mică și durata la fel de mică, nu le recomandă ca fenomene care ar putea perturba activitatea turistică decât episodic și nesemnificativ prin efectele locale angajate.

Ce au de văzut și de simțit turiștii de la mediul atmosferic local: moderația felului în care se simte starea vremii și mersul parametrilor climatici, un cer senin sau cu puțini nori în cea mai mare parte a timpului, lipsa exceselor legate de mersul temperaturilor și a ploilor, vânturi mai mult pentru un aer răcoritor sau desemnând stare de calm, ceață, fenomene de sezon rece sau cald în manifestări rezonabile ca intensitate și durată.

Beneficii pentru turiști: confort psihic, bună dispoziție, antren, calm, încurajarea simțurilor vizavi de tonurile cromatice diverse, atmosferă romantică, mister calculat, prilej de regăsire interioară, identificarea cu momente ficționale, imbold pentru întoarcere la origini.

Potențiale amenințări și restricții: manifestări ale unor fenomene atmosferice deosebite care pot surprinde negativ-emoțional și prin plasament nefericit turiștii, dezvoltarea excesivă la unii turiști din urban a stărilor de angoasă, respingerea și blamarea naturii prin confruntarea cu situații neplăcute (noroaie, alunecarea pe gheață, dureri de la loviturile grindinei, stricarea cortului la furtuni etc.).

Există interes pentru fenomenele atmosferice locale? Da, în egală măsură din partea ecoturiiștilor cât și din partea turiștilor interesați de rural, pentru toate fenomenologia atmosferică care se desfășoară în parametri alții decât cei de risc.

5.1.1.4. Fondul floro-faunistic – prilej de contextualizare și descoperire

Ceea ce face deliciul și exercită o atracție molipsitoare în orice spațiu cu valențe turistice este dat de zestrea de plante și animale. A căuta și a se duce plăcerea căutării până la satisfacție deplină, având drept țintă partea de vegetație și de animale dintr-o anumită natură, sunt momente care sunt valabile și pentru Comuna Cetariu.

Un ținut deluros precum al Cetariului crează condiții normale pentru instalarea unor elemente vegetale și animale, astfel încât la un moment dat pe aceste locuri se vor găsi situații interesante care se leagă de spectrul floro-faunistic. Turiștii aleg o anumită destinație în primul rând pentru anumite servicii turistice. În cazul unor locuri precum acestea, unde nu există structuri turistice de anvergură, turiștii au alte priorități, au alte așteptări, își leagă scurtul timp pe care îl petrec în rural de experiențe care pun în prim plan fața normală sau specială a lumii vii.

A lega eminentamente turismul și turiștii de caracterul special al asociațiilor vegetale, de o anumită specie de plantă sau animal, de raritatea unor plante sau animale din asemenea locuri este total greșită. Între turiști există diferențe de educație, nivel cultural, de forță financiară, care-și vor găsi satisfacția chiar în condițiile căutării în partea locului a plantelor și animalelor ca specii comune. Aici își dovedește ecoturismul valoarea prin adaptabilitatea turistului modern nepretențios cu serviciile, însă pretențios cu ceea ce caută, adică natura în forme multiple, altfel spus, de la comun la special (rarități). Nici turiștii din pensiunile rurale nu abandonează natura vie ca scop, ci își adaptează timpul, efortul și greutatea căutării la anumite elemente floro-faunistice.

Oricum, fie ecoturiști fie turiștii din pensiuni sau aflați temporar pe meleagurile cetărene, ar trebui să-și educe conștiința și simțurile de maniera în care privitul și respectul față de natura vie locală să se facă de la nivelul elementar al unui fir de iarbă, o simplă floare, o furnică, o vrabie, până la o căprioară, lup, pădurea de castan comestibil sau de gorun. Oricare din aceste componente este o minune în sine, o minune în miniatură a naturii, crează un mic univers în care ecoturiști sau nu, se oglindesc și comtemplă binefacerile divinității.

Spre ce s-ar îndrepta un asemenea iubitor de regn viu, ce ar putea vedea interesant, cum s-ar putea confrunta ca situație în momentul în care ar dori să iasă în natura Comunei Cetariu?

Plante și animale în primul rând.

Pe urmă, aspecte interesante privitoare la aspect anatomic, culoare, poziție în mediu, comportament (în cazul animalelor) etc.

5.1.1.4.1. Universul vegetal – experiențe fine sau covârșitoare ale descoperirii turistice

Lumea vegetală din Cetariu are ceva care particularizează mediul rural și înobilează în oarecare măsură oferta turistică și ecoturistică, fiind împărțită la nivel de floră și vegetație. Flora înseamnă raportarea la nivel de specie, altfel spus ecoturistii și turiștii de pensiune se pot interesa doar de o specie sau de mai multe elemente vegetale. Vegetația înseamnă asociație de elemente vegetale, altfel spus, aceleași categorii de turiști pot înțelege complexitatea covorului sau a unui grup vegetal dintr-un loc. Pentru ca ecoturistii și turiștii de pensiune rurală să știe ce pot descoperi și ce crește în partea locului a fost nevoie de studiul florei și al vegetației, fază de lucru pentru care noi am beneficiat de colaborarea botanistei A. Tuduțe.

Partea vie de esență vegetală și care face obiectul descoperirii în formă brută, antrenantă, este formată din păduri, formațiuni arbustive și formațiuni ierboase (fânețe și pășuni).

Pădurile ocupă la nivelul întregii comune o suprafață de 1750,7 ha, din care pădurile compacte și mature reprezintă 1598,1 ha, iar restul revine pădurilor dispartate sub forma crângurilor, hățșurilor sau grupurilor izolate. Pădurile se localizează în arealele cele mai întinse în jumătatea sudică a comunei, ele fiind încurajate de relieful ceva mai accidentat, mai puțin pretabil operațiunilor de cosire a ierbii și topoclimatului de versanți înclinați și văiugi sensibil mai umede. Majoritatea pădurilor comunei sunt bine încheiate și de vârstă tânără spre matură, cu medii ale diametrelor trunchiurilor de 40-50 cm, respectiv cu vârste de 30-40 de ani. Cele mai mature păduri sunt pe flancul sudic și partea centrală a comunei (pădurile din Masivul Biharia) și parțial în partea estică și nord-estică a comunei, pădurile datorându-și existența situării în locuri cu accesibilitate ceva mai dificilă, unei gospodării silvice mai atente, dar și unei protecții mai susținute din partea autorităților silvice și administrative. Plimbările turiștilor-ecoturistilor pe poteci sau pe drumuri forestiere sunt îmbietoare. Atmosfera de calm absolut, de regăsire a naturii din vremea copilăriei la bunicii de la țară, de mediu plăcut provenit de la aerul curat și răcoros vara, se pot împlini în pădurile de foioase locale. Pădurile de aici sunt de cele mai multe ori compuse din esențe de foioase de amestec. Speciile dominante din aceste păduri sunt fie stejarul (*Quercus robur* – fig. 31), fie cerul (*Quercus cerris*), mai rar carpenul (*Carpinus betulus*), frecvent primele două fiind dominante și ultima co-dominantă, rezultând un corp forestier bine structurat pe verticală și orizontală. Pe verticală se dezvoltă și pot fi recunoscute facil de către turiștii drumețind: o vegetație scundă de parter (fig. 29) în care pot găsi și culege inclusiv ciuperci crescute în stratul bogat în materie humificată a litierei (fig. 30). De aici rezultă și deschiderea sufletească superbă la auzul pașilor trădați de foșnetul frunzelor uscate ce se coroborează cu compunerea plăcerii la auzul ciripitului păsărilor, păsări care sunt încurajate de densități mari ale arborilor, distanțe de 4-5 m între arbori și abundență-dominanță de 0,6 - 0,7. La o privire

mai atentă a iubitorilor de pădure ei vor putea desluși din masa mare a vegetației lemnoase alte specii de copaci, ușor de recunoscut prin coronamentul de formă fie ovoidală spre sferoidală (cvercinee și cărpinete), elipsoidală dezvoltată pe verticală, fie evazat și pierdut într-o masă vegetală aglomerată (fig. 33), alături de care se întâlnesc și alte specii ca: arțarul tăăresc (gladișul sau glădici - *Acer tataricum* – fig. 34), gămița (*Quercus frainetto*), teiul (*Tilia tomentosa* – fig. 32), cireșul sălbatic (*Prunus avium*), jugastru (*Acer campestre*), sânger (*Cornus sanguinea*) etc.

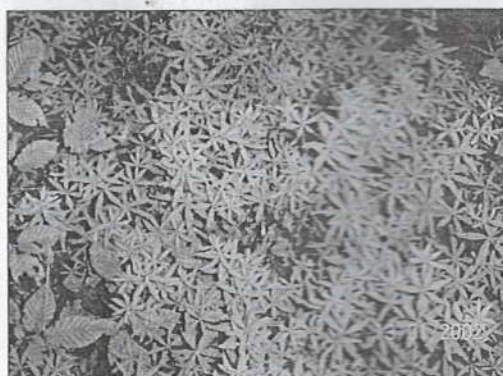

Fig. 29. Vegetație de parter din pădurile de foioase

Fig. 30. Ciuperci dezvoltate în litiera bogată din parterul pădurilor de foioase

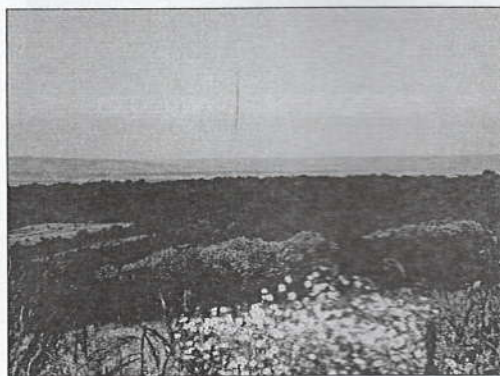

Fig. 31. Pădure matură de stejar din componența funciară a Satului Șușturogiu

Fig. 32. Pădure tânără de tei în timpul toamnei. Imagine din apropiere de Cătunul Peștea

Uneori, apar situații interesante din punct de vedere silvic, cenotic și chiar de rezonanță turistică. Aceste situații fac referire la specii de arbori care sunt cert specii de însoțire (co-dominante), însă ajung să profite de un cadru ecologic propice și crează ele însele păduri. Așa este cazul pădurii de tei de lângă Cătunul Peștea (fig. 32) și al pădurii de castan comestibil (*Castanea sativa* – fig. 35) situată în masivul forestier din estul Satului Cetariu, exemplare izolate putând fi identificate și în cuprinsul Satului Șișterea.

Fig. 33. Arțar tătăresc în partea stângă a imaginii, prins într-un melanj arbustiv

Fig. 34. Fructele și masa foliară a unui exemplar de arțar tătăresc în bazinul superior al Văii Cetății

Fig. 35. Exemplar de castan comestibil în Satul Șisterea

Fig. 36. Fâneață cu păiuș, păiușcă și firuță pe terenurile Satului Șușturogiu

Fig. 37. Inflorescența rozalie a florii de răchitan. În jur concurează albul margaretelor (ochiul bouului)

Fig. 38. Nalba, cu inflorescența albă cu ușoare irizații violet

Asemenea situații vorbesc despre rarități și caracterul lor excepțional din punct de vedere morfo-anatomic, al fructificării și al ambianței la care contribuie. Ele sunt

lucruri pe care le caută atât turiștii de masă, dar mai ales turiștii care pot veni în gospodăriile rurale de aici, precum și ecoturii domici de elemente singulare sau care părăsesc formula comunului. În descinderile și căutările lor ecoturii, dar și cei din pensiuni sau gospodăriile rurale din Comuna Cetariu, se vor raporta la o floră și la o vegetație care în afara pădurilor, aduc spre fină cunoaștere și bucuria ochiului fânețe (fig. 36), pășuni și arbuști. Mai ales în cuprinsul terenurilor ce aparțin de satele Șuștiurogiu și Tăutelec se dezvoltă, și turiștii pot exersa vizual, coloritul variat al plantelor cu flori și al covorului ierbaceu din fânețele cu păiuș (*Festuca pratensis*), păiușcă (*Festuca pseudovina*) și firuță (*Poa pratensis*), specii interesante tipice pentru treapta de câmpie, deși aici domină dealurile.

Fig. 39. Inflorescența șopârliței de un înconfundabil albastru pal (foto: A. Tuduce)

Fig. 40. Galbenul ierbii mari se vede perfect imprimat pe fondul neutru al ierbii (foto: A. Tuduce)

Fig. 41. Inflorescența complexă a florii sorcu-frate (foto: A. Tuduce)

Fig. 42. Inflorescența speciei osul iepurelui (foto: A. Tuduce)

Aici la nivelul fânețelor, într-un covor continuu și unitar, cu înălțimi de 30-50 cm, întâlnim specii ce denotă pe alocuri un deficit de apă în sol, adică specii xerofile și mezo-xerofile, alături de care se poate observa prezența speciilor cosmopolite, fapt pus inclusiv pe seama influenței antropice din comună. Speciile xeromezofile, adaptate la condiții de uscăciune și insolație ridicată, care pot fi întâlnite

lesne de turiști la orice oprire sau insistare a văzului, sunt reprezentate de plante cu o variată gamă coloristică și cu forme dintre cele mai diverse. De altfel, asta caută orice persoană (cu atât mai mult ecoturistii și turiștii în general) în peregrinările sale pe câmpuri, câmpuri înțelese ca medii unde se asociază toate formele de relief de detaliu și de ecologie apropiată. Pentru încântarea sufletului sau pentru coroaița unei doamne sau domnișoare din grup, pentru farmecul momentului contează coloritul inflorescențelor unor plante. Nu se poate trece indiferent pe lângă tabloul multicolor care împărtășește o gamă de la alb la galben și de violet la albastru, astfel încât vor reține atenția și vor atrage privirile flori precum: sor-cu-frate (*Melampyrum bihariense*, specie dacică ce își are originea în țara noastră – fig. 41), nalbă (*Malva sylvestris* – fig. 38), șopârliță (*Veronica orchidea* – fig. 39), osul iepurelui (*Ononis spinosa* – fig. 42), răchitan (*Lythrum salicaria* – fig. 37), mușcata dracului (*Scabiosa columbaria* – fig. 43), iarba mare (*Inula helenium*, fig. 40), dar și sânziene (sau drăgaică, *Galium verum* – fig. 44).

Alte plante cu flori sau cu țepi se vor putea recunoaște și participa la experiențe ale turiștilor (unele ușor dureroase la atingere): scaiul dracului (*Eryngium campestre*), hasmățuiul măgarului (*Torilis arvensis*), sulfină galbenă (*Melilotus officinalis*), busuiocul de câmp (*Prunella laciniata*), trifoi (*Trifolium montanum*), ai negru (*Allium atropurpureum*), coada șoricelului (*Achillea millefolium*), vindecea (*Stachys officinalis*) etc. Anumite areale din partea locului ocupate de pășuni și fânețe sunt dominate și de alte ierburi, astfel încât farmecul covorului ierbaceu este întregit de competiția dintre fire de iarbă mai firave sau mai trainice, de legănatul șăgalnic al unor spice sau paniculul din vârful firelor de iarbă. Astfel că specii precum *Festuca pratensis* (păiuș), *Lolium perenne* (zâzanie), *Cynosurus cristatus* (pieptănariță), *Briza media* (tremurătoare), *Agrostis stolonifera* (iarba câmpului), *Anthoxanthum odoratum* (vițeljar), *Phleum pratense* (timoftică), *Calamagrostis epigeios* (trestioară), etc. nu pot decât să subjuge ochiul și să producă o plăcere organică la trecerea mâinii prin ele. În unele situații se poate observa un început timid, dar cu revers important în configurarea trăsăturilor naturale ale peisajelor deluroase locale, de împădurire a pășunilor (fig. 23, fig. 46).

Această invazie este întregită și de formațiunile arbustive. Tufele de arbuști nu numai că întregesc structural și fitocenotic ecosistemele de fânețe, pășuni și liziere, dar în același timp înobilează componental terenurile cu specii la care turiștii vor putea aprecia și fructele lor roșii, cămoase, potrivite pentru gemuri și ceaiuri pentru sănătate puternică. Turiștii vor aprecia și vor putea culege în periplul lor pe câmpurile comune fructele cu gust dulceag-acrișor, roșii, alungite de măceș (*Rosa canina*), fructele cu gust acrișor cu tentă mentolată, rotunde, albastru-brumate de porumbar (*Prunus spinosa*), fructele mici cu gust făinos, rotunde și roșii de păducel (*Crataegus monogyna* – fig. 45), fructele dulci-acrișoare, cămoase, ale murului (fructe cunoscute drept mure – *Rubus caesius*, fig. 47), printre tufe sau prin iarbă zăbovind și așteptând să fie culese micile ghemotoace de fragi (*Fragaria vesca*) cu gust aromat, înconfundabil (fig. 48). În trecerile din pădure spre fânețe turiștii au ocazia să cunoască configurația și plantele adaptate locurile umede și de-a lungul cursurilor de apă, putând fi observate specii de un verde sănătos și îmbătător, precum: *Lythrum salicaria* (răchitan), *Mentha arvensis* (mentă), *Thalictrum flavum*

(rutișor), *Salix caprea* (salcie căprească), specii de rogoz (*Carex sp.*), *Iris pseudacorus* (stânjenel), *Inula helenium* (iarba mare), *Polygonum lapathifolium* (iarba roșie) etc.

Fig. 43. Delicatețea și aranjamentul petalelor mușcatei dracului și vecinătatea plantelor din covorul verde

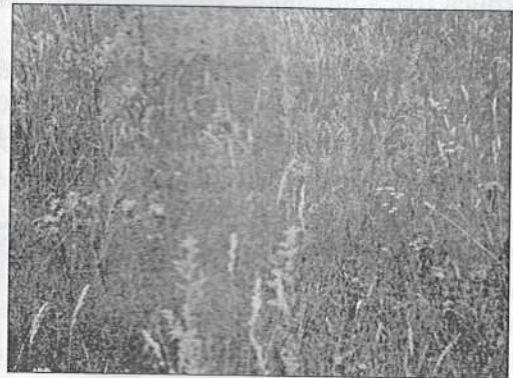

Fig. 44. Sunătoare și sânziene prinse în masa de ierburi graminee

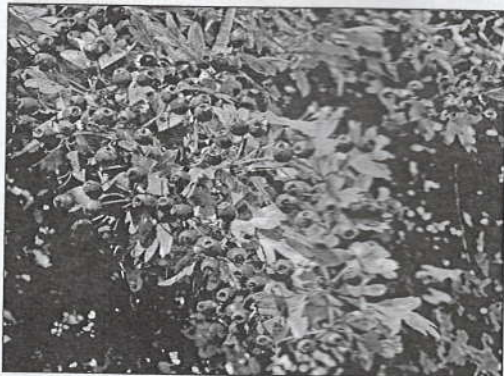

Fig. 45. Buchete de fructe roșii de păducel

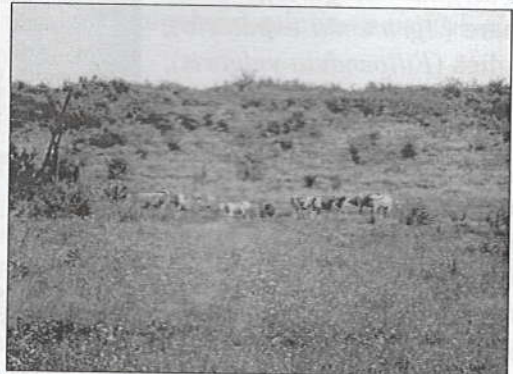

Fig. 46. Pășune, arbuști, flori albastre de cicoare și cireadă de vite lângă Satul Tăutelec

Fig. 47. Murele se etalează mândre, răspândesc un miros suav și se arată îmbietoare (sursa: hapleablog.wordpress.com)

Fig. 48. Printre firele de iarbă așteaptă firavele fructe de fragi (sursa: decebaluirea.blogspot.com)

Speciile inventariate prezintă importanță dincolo de uzul simplu și obișnuit al turiștilor cunoscători sau mai puțin cunoscători într-ale plantelor. Lor li se va putea explica (dacă nu cunosc deja) relevanța practică a speciilor de plante din orizontul local, respectiv importanța lor medicinală, importanța meliferă, și chiar industrială în cazul speciilor lemnoase. Dintre plantele medicinale inventariate, în aceste locuri sunt de menționat multe cu virtuți farmaceutice clare, putând fi folosite la prânz sau seara pentru un ceai reconfortant: coada șoricelului (*Achillea millefolium*), cicoarea (*Cichorium intybus*), menta (*Mentha arvensis*), brânca ursului (*Heracleum sphondylium*), sânziennele (*Galium verum* – fig. 44), sunătoare (*Hypericum perforatum*), sulfină galbenă (*Melilotus officinalis*), vindecea (*Stachys officinalis*), amăreală (*Polygala vulgaris*), turița mare (*Agrimonia eupatoria*), aglică (*Filipendula vulgaris*), verbenă (*Verbena officinalis*), pătlagină (*Plantago media*, *Plantago major*), nalbă (*Malva sylvestris*), fierea pământului (*Centaurium erythraea*), coada calului (*Equisetum arvense*), cimbrisor (*Thymus glabrescens*), izmă, mentă (*Mentha arvensis*) etc. La un picnic sau întinși pe iarbă, savurând ritmul domol al vieții rurale, turiștii fac cunoștință cu vitele ce se adapă la fântână după ce au savurat plantele succulente care constituie baza lor furajeră, specii vizibile după modelul arhicunoscut al frunzelor, de care, poate, se leagă "norocul" tânărului sau vârstnicului turist din apropiere: trifoi (*Trifolium montanum*), trifoi roșu (*Trifolium pratense*), trifoi alb (*Trifolium repens*).

Ce au de cunoscut și de văzut turiștii la flora și vegetația din comună: păduri de foioase tinere și mature, pășuni și fânețe în care se dezvoltă ierburi graminee cu spic și cu panicul, plante cu flori, plante medicinale, plante furajere, arbuști și fructele lor;

Beneficii pentru turiști: cunoașterea și recunoașterea arborilor, arbuștilor și plantelor, descoperirea în formă brută, antrenantă, plimbări pentru o atmosferă îmbietoare, de calm absolut, de regăsire a naturii din vremea copilăriei la bunicii de la țară, deschiderea sufletească superbă la auzul pașilor trădați de foșnetul frunzelor uscate, misiunea plăcută a împletirii din plante cu flori a coroanei unei doamne sau domnișoare din grup, subjugarea ochiului și senzațiile plăcute la trecerea mâinii prin flori și la mirosirea florilor, accesibilitatea culegerii florilor și a fructelor arbuștilor, ocazia de a cunoaște pe viu vegetația, familiarizarea cu proprietățile medicinale ale plantelor și fructelor din flora sălbatică locală;

Tipuri de activități rezultate: plimbări sau drumeții prin pădure, prin fânețe, pe pășune, descoperirea arborilor, arbuștilor și florilor, culesul florilor, culegerea fructelor;

Posibile amenințări și restricții: evitarea culegerii și consumării ciupercilor, fructelor și plantelor care nu se cunosc foarte bine, alegerea cu grijă a traseelor de drumeție pentru a evita plantele și arbuștii cu țepi;

Căror categorii de turiști se adresează flora și vegetația din partea locului: tuturor turiștilor, fără restricții pentru cei de vârstă înaintată, însă restrictiv față de cei cu probleme de sănătate.

